

MANZISIDOR INAZIO M.^a, S. J.

Azkoitia 1907 - Loyola 1961: Ona, tokiz eta denporaz, apaiz eta idazle baten bizi-mugak. Emen ordea idazleari nagokio, naiz eta Manzisidor'en idazlana bere apaizgoaren luzagarri egiña izan.

Apaiz-lanari lotua bizi izan zan. Idatzi, tarteka marteka egin zuan. Arritzekoa, orratio, argitara duan liburu ta artikulu pilla. Irubat milla orri argitaratu, edo idatzi beñepein, egingo zitun. Lan orren aldera, eta ondorengoen pizgarri, Euskaltzaindiak euskaltzain urgazle artu zuan. (1958-V-29.)

* * *

1. Deusto'ko Atezai GARATE Jesu-Laguna. 1936.
2. Otoitz-Bidea. 1948.
3. Jesukristoren Bizitza. 1953.
4. Gure Patroi Aundia. 1956.
5. Santu Bizitzak. Lenengo xorta. 1958.
6. Santu Bizitzak. Bigarren xorta. 1959.
7. Santu Bizitzak. Irugarren xorta. (Bukatuta, argitara-urren).

Liburuetaz gañera, Deyan (1931-37) artikulu sail azi-xamarra eman zuan. Berri Ona Mateok dakarrenez, osorik; eta Joaneak dakarrenez XII kapitulu, Olabide'renetik euskera errexera aldatuak dauzka bere papeletan. Eta oraindik oraingo bere irrati saioak, txukun idatzita utzi ditu, "Mayatzeko Loretako Irakurgayak" eta "Igandetako Beri-On itzalditxoak" izenburuz.

Fray Luis de Granada'ren itzulpen batekin (Andre Mariaren Negarra eta Jesus'en Saiets Irikia, Deya-1931-orrilla) idazle estreñiatu zan. Aurreragorik ez diot beintzat arkitu. Arrezkero ez dio bere

lumari pakarik eman, lanean urratu dan arte. —“Elizgizon gartsu, euskal idazle trebe, langille purrukatua”. (Mitzelenak.)

* * *

Idaztea barruak agintzen zion Mantxi'ri (deitu dezaiogun onela etxeko izenakin). “¡Idatzi gabe ni ezin egon!” Zorionez, sortzetikako trebetasunakin esku ez esku, kristau zintzo bezin euskaltzale pijoa izan zuan aita. Pamili osoari euskeraz irakurri, berak erderaz irakurritakoak seme-alabei euskeraz kontatu, Mantxiaren izketako utsuneak zuzendu: (—“Eman iguzu” ez, Iñixio; “emaiguzu” baizik): ondo-lan arrigarria egin zun bere seme-alabaekin eta, batik bat, geroko idazlearen oiñarriak, konturatzeke, tinkotu. Gogoz aitortzen du Mantxi aitari dion zorra. —“Gure attegandik zeukanagu guk euskerientzako maitetasun ori”. (Bere arrebari.)

* * *

Aitaren etxeko burubideak beste ondorio bat ere ekarri zuan. Ain arnasa sakon beroa erantsi zion semearen jatorrizko izaerari, geroztikan etxetiko eite garbi garbia azalduko bai-digute Mantxiaren gusto ta aukera guztiak.

Luzeak, eta Comillas-Loyolan bein eta berriz egosiak, izan ziran Mantxi'ren ikaskizunak. Baña ez Comillas'ek ez Loyolak etzioten Euskaltzaindiko tranpalera gora aundirik eman, akademi-tajuzko idazlearen zai ba'gaude beñepein. Grezi-Erroma'ko eskola aiek, oi omen duten alako beren jite nabarbenik etzioten ezarri. Gordinxka, egos-arin, aldegin zien azkoitiar ikasle moldakaitzak-edo.

Gramatika beraren jabe egin zutenik ere, nekez esango nuke.

—“Atiku-erarik garbienaren dirdai txotil xarmangarria dute aren kontatera askok.” (Apaiz batek.) Baño ikaskizun oietatik-ez beste nonbaitetik dario Mantxi'ri xarma ori. Orratio, aren maixuak bere familia ta erria izan dirala, dirudi. Auen marka ezaguna nabarben zaio beti ere.

Mantxi'ri bere egiturako kapiroak eutsi zioten beti. Sortzetikako gizon izandu zan egun da beti. Sortzetikako gaia berea. Gai sasondua, bañan, “egiña”, maotua, mami ta giarra gizabetera maneatua.

Ain nabarben ditu berezko alderdi oiek, esan-labain bai'dago iñor Mantxi zan ua jaiota artu genduala. Ta ori larregi ba'daiteke, ipiñi dezaiogun bere pusketatxoa etxe-giro ta gurasoen kerizari (“familitasunari” esan dit gaur bertan baserri-emakume ezjakin batek).

Eta nolako kutiziz zaitu zuan etxeko emana! “Euskaldun fededun” zan eman ori noski. Ori zaitu nai izan du bere liburu eta idazki

denetan. Ez du ori beste prolematkarik. Euskalerrria fede-errria: biak batera edo biak bat. Orregatik, zazpi-zortzi liburu ordez, zazpi-zortzi milla eman ballizkigu ere, bere ur-erreten guztiak egutera ortara ixuri izango zituan arek.

* * *

Comillas'en erten zioten lenengo ostro-buruak, edo idazle erne-muñiak. (Ikus Jesuk. Biz., Itzaurrea.) Zuztarrak bañan sakonagotik zituan oraindio: aitaren sutondoko ondolan artatik, ain zuzen. (Ikus Santu Biz., Itzaurrea.) Aitaren liburuetatik Mantxi ume-mutikoak irakurraldiak egin oi zituala, bere etxetik jakin degu.

Idatzi, beti berdin idatzi du Mantxik. —“Euskera erraz, laster, malkarrik gabeko batean”. (Mitzelenak.) Bere lenengo artikulua irakurri dionak, irakurri dizkio batik bat azkenerañoiko danak. Ori izkuntzaren aldetik.

Idazteko aren trebetasunaz, itz gutxitan iritzi betea ematen du berriz ere Mitxelenak: —“Gertakariak kontatzen mutilla izan da beti (eztago Gure Patroi Aundia-ri begiratu besterik)...” Gaia bere indarren neurrikoa artzen zuan beti, eta orratio, erabili zezaken bere etri euskera, ume-umetandik edoskia.

Gauza bat ikasi omen diteke Mantxi'gandik, dio Mitxelenak: —“...euskeraz lasai, jator, leunkiro eta irakurlearentzat nekerik gabe mintzatzen”.

* * *

Ortantxe bai saiatu zala Mantxi, ezertan bada. Lehen klasikuek ez bezela, bere gazte denbora aietako euskeraren jokaerak ere etzuten ua makurtu. Bereari eutsi zion gogatsu, naiz eta alakoren batzuetan tanto berriren batzuek zerbait zipriztindu izan.

Etxe-euskerari udaberriko eutsi-asmoz, bere gogoetak, bere baitango jardunak atsegin zitazkion, eta eten gabe egiten zitun. Orrela, bere baitan pasarak emanaz, berritu oi zitun erriko esaera, arteera, izengaizto ta Azkoiti-erriko ainbat berezitasun ñabar.

Labe-aoa kanpoko aizera zabaldu ezak lagundu zion, *ene ustez*, bere labe-beroa gordetzen. Beste idazleen ikutu geiegirik gabe irauñ zuala-ta, nago bada. Irakurle porrokatua izan zanik enuke esango beintzat. Azken aldera oso gutxi irakurtzen zuan. Gaixo aldian, idazteko prexixo zuanaz gañera, baterez.

Bere jatorrizko izketa *mimosa pudica* baten lotsaz zaitu zuan. Mendi edertasunaz konprome, mitxirrika polittenaren ere musurik eta egalautsik nai etzuan lore kuskua zan.

* * *

Mantxik bertatik bertara ari nai du irakurlearekin, obeto esan, entzuleakin. Mantxik, idatzi orde, itzegiten bai'du, sarritan beintzat. Bere irakurleak irudipenez ondora ekarrita, entzule bai'litu, xamur xamur, goxo goxo, ari zaie Mantxi bere itza jaulkitzen.

Bazekien esatari atsegiña zala-ta, bere idatziei izketako doai ori erantsi nai izan zien. Etzuan ortara ezin bestez jo. Asmoz eta jakitez aritu zan. Erri billa zebillen, eta, zoriz, bai erriakin topo egin ere. —“Guk entenditzeko moruko euskerie erabiltzen diñ orrek” —nere belarriok entzunak dira. Ta ni bezela beste asko ere.

Neretzako, Mantxi'ren meritu aundi bat da auxe, alegia, nora dijoan garbi ikusita, artarako bideak artzen ez lotsatu, naizta ez izan nabarrak alako bere bideak.

Gauzak bere berean eman nai zitun, ur-jaiotzaren kolpe-indarrean. Eta nori etzaio atsegin ur garden garden, antuxunean epeldua orde? Irakurleek gusto artu diote, ta ori ondo.

* * *

Loyola, 1961-X-16. Orain dala amar urte Euskalerritik Caracas'era aldatu zan Mantxi, norbaitek esan zidanez, Otxoakin burrukan egiteko gizakume sendoa. Zazpi urte barru, atzera emen genduan. Berrogeitamar urteko gizasemea, 70-75-ekoaren itxura zekarren. Apopleziak jota, edozein baztarretan iltzeko zetorren. Iru urte irau du. Batbatean eten zitzaion arnasa.

Erri-maitale pijo bat joan zaigu. Aren izena gure “Aundien” elerti saillean ezarrita utzi zun Mitxelenak. (Hist. Literat. Vasca, 153 or.) Baño negarrotsik ez da entzun, galdua degun arren. —“Aren ill-orduan, aize euri txingor, kurrilloak igaro ziran lañoartean karaxika, neguaren igesi”. (Loyola Erri Irratiak.)

Loyola Erri Irratiak jardun bi; eta arrezkero, Euskalerrriaren ixiltasun muker onek aztoratuta, bere adiskide zintzo Artetxek izparringian eskeñi dio oropen maitetsu bat: “Manzisor”.

IRU-GARATE.